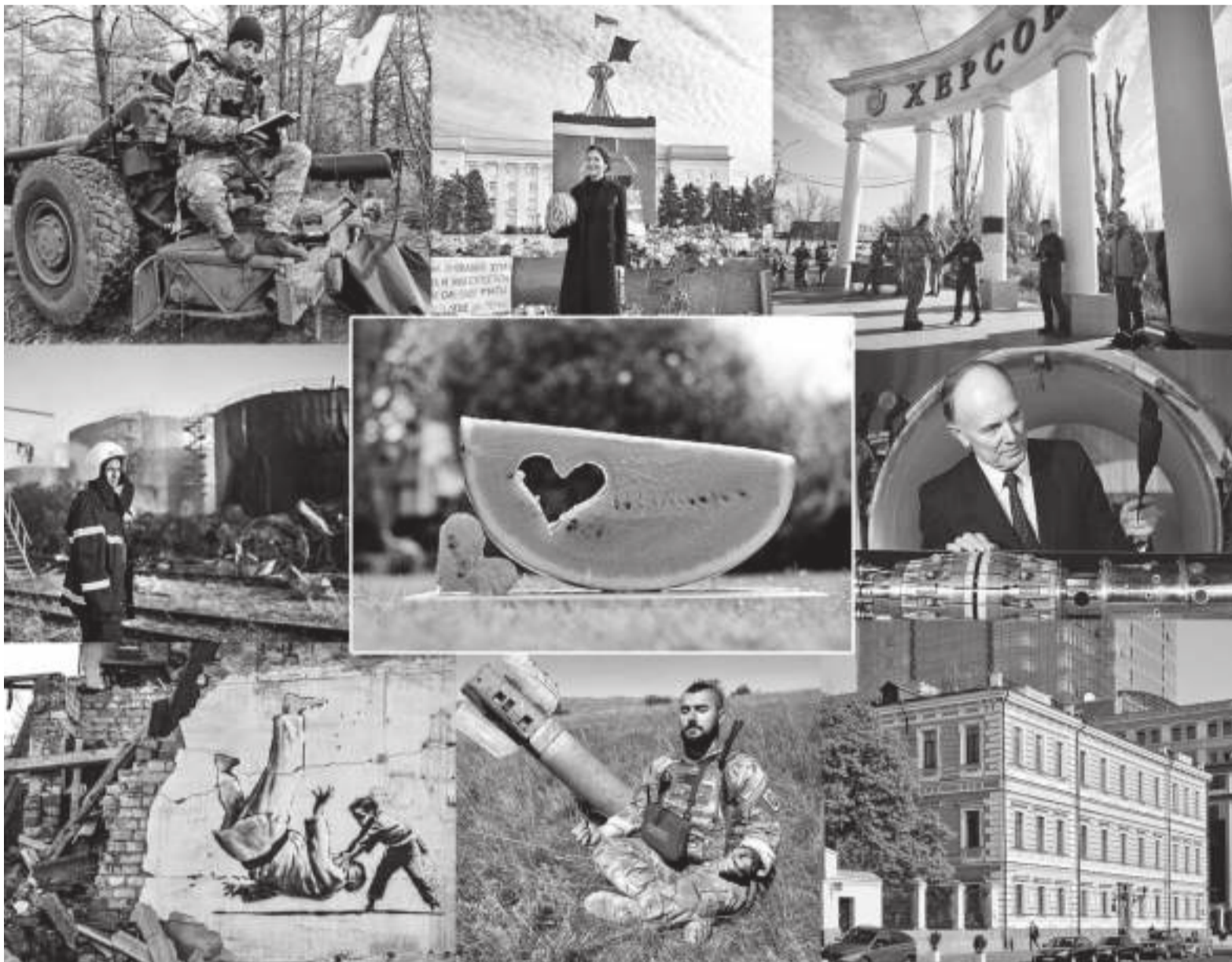

Без науки немає перемог ані на полі бою, ані в мирному житті

11 листопада радісна новина прийшла в Херсон і всю Україну: місто визволене від рашистів. Ми бачимо щодня, наскільки радіють їй херсонці — вони вже котрий день поспіль виходять на площу Свободи святкувати звільнення.

У місті немає світла, води й тепла, погано зі зв'язком, але люди знають, що все це буде. Головне — вони з Україною!

Найголовніше пізнається у порівнянні. Останнім часом, на жаль, частіше — через муки і страждання.

Жорстокі бої тривають на Донецькому напрямку. Багатостраждальний Бахмут рашисти без ушину поливають вогнем, і самі ж під вогнем згорають. Від початку війни на різних фронтах в Україні росіяни вже втратили понад 84 тисячі своїх солдатів тільки вбитими. Але це аж ніяк не пробуджує російське суспільство.

Не маючи сили переломити хід війни на полі бою, ворог засипає

українські міста і села снарядами й ракетами, намагається залишити нас без електрики, води, зв'язку й тепла. 15 листопада з різних напрямків по Україні було випущено 96 ракет. Це новий «рекорд» після 31 жовтня, коли на нашу землю було спрямовано 84 ракети та десятки дронів. Дві ракетні атаки за два тижні... Причому російські обстріли вже не вперше наблизилися до західних кордонів України.

І сталося те, що не могло не статися: ракета та уламки другої впали на територію братньої Польщі. І хоч досі триває розслідування, чия це ракета і яким чином вона туди потрапила, увесь світ однозначно стверджує: у тому, що сталося, винна тільки Росія, яка проводить ці бездумні й безжалюї атаки і яка розпочала криваву війну.

Ситуація на фронті загострюється, хоч усім притомним людям зрозуміло: це агонія рашистської держави. Невідомо, ще скільки вона триватиме. Це можуть пе-

редбачити тільки ЗСУ, якщо в них буде достатньо зброї.

Нам потрібна перемога і потрібна трансформація країни — якомога швидшими темпами. Війна демонструє щодня, що без науки не буде перемоги ні на полі бою, ні у мирному житті.

Це демонструє і величезний досвід попередніх років і десятиліть. 27 листопада Національна академія наук України відзначає 104 річницю свого народження. Вона була створена також у надзвичайно суворий час в історії України — у період воєн та численних змін влади. Але Академія наук витримала випробування часом, і сьогодні — попри безперервні дискусії щодо змін і реформ, вкрай недостатнє фінансування, яке не дає змоги належним чином проводити дослідження, — НАН України продукує нові знання, бере участь у світових дослідженнях разом з найрозвиненішими державами й академіями у світі й робить свій

внесок у зміцнення обороноздатності держави.

Про дослідження і проблеми, які обговорюються на засіданнях Президії НАН України, можна прочитати практично в кожному номері нашої газети, зокрема й сьогодні. Як і про дискусії щодо її реформування.

Дискусії — свідчення живого, творчого організму, здатного змінюватися і вдосконалюватися. Міцний фундамент, закладений Володимиром Вернадським, Миколою Василенком, Агатангелом Кримським, новими поколіннями українських учених, серед яких сьогодні не можна не згадати й багатолітнього президента НАН України Бориса Євгеновича Патона, чий день і рік народження збігаються з датами народження Академії, свідчить про те, що й на новому етапі нашого життя, в період трансформації країни, Академія внесе свій надзвичайно вагомий вклад у розквіт України.

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

Мова — наш хліб насущний на щодень

У світі мають знати не лише про ЗСУ, а й про багату українську культуру, українську мову, чия історія тягнеться щонайменше з XI століття.

Зберегти водень і вдосконалити паливні комірки

Потенціал України в «зеленому» водні оцінювався у декілька мільярдів кубометрів на рік. Очікувались великі інвестиції за цією програмою.

Винахід, який може рятувати життя

Науковці Інституту молекулярної біології і генетики НАН України створили новий біотехнологічний препарат для лікування опіків. Це винахід світового рівня!

Жодні зміни неможливі, якщо їм опирається більшість

До академії слід ставитись, як до «святини» — плекати, належним чином утримувати, але, як усе живе, — вона вимагає розвитку і вдосконалення.

ВИПРОБУВАННЯ

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву

2 листопада. До оборони столиці готові!

Триває нарощення рубежів оборони Києва. Продовжується вдосконалення системи інженерного обладнання та зведення фортифікаційних споруд навколо столиці. Про це повідомляють Сухопутні війська Збройних Сил України у телеграм-каналі. Як зауважив командувач Угруповання сил та засобів оборони Києва генерал-лейтенант Олександр Павлюк, виходячи з висновків аналізу захисту столиці в люту-квітні, вживаються додаткові заходи щодо посилення оборони.

На Харківщині затримано освітян-коллаборантів. Про це повідомляє пресслужба обласного управління Нацполіції. Один з фігурантів — директор навчального закладу — організував викладання освітнього процесу за програмою РФ та наказав знищити всю українську літературу та підручники.

3 листопада. Ворог збільшив інтенсивність боїв

Ситуація на фронті напружена, проте контрольована. Противник утримав збільшив інтенсивність бойових дій на окремих ділянках фронту — до 80 атак щодня. Завдяки мужності та майстерності наших воїнів ми тримаємо оборону. Про це розповів головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний під час телефонної розмови з Верховним головнокомандувачем Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі та командувачем ЗС США в Європі генералом Крістофером Каволі.

Допомога від Microsoft. Microsoft розширює підтримку України до кінця 2023 року і надасть технологічну допомогу на 100 мільйонів доларів. Про це повідомив віцепрезидент компанії Бред Сміт під час зустрічі з міністром цифрової трансформації України Михайлом Федоровим.

Бюджет ухвалено. Верховна Рада ухвалила Держбюджет на 2023 рік. Половину видатків буде спрямовано на сектор безпеки й оборони.

4 листопада. Позиція міністрів G7

Державний секретар США Ентоні Блінкен заявив, що будь-яке застосування ядерної зброї президентом росії владіміром путіним матиме катастрофічні наслідки для нього і його країни. Про це він сказав у рамках зустрічі міністрів закордонних справ G7 у Німеччині, повідомляє «Європейська правда» з посиланням на CNN. Міністри у спільній заяві за підсумками зустрічі заявили, що країни G7 готові відреагувати на будь-яке застосування москвою хімічної, біологічної або ядерної зброї.

Гроші на соцзахист. Кабінет Міністрів на засіданні у п'ятницю перерозподілив 107,5 мільйона гривень з державного бюджету задля соціального захисту осіб, що повернулися з полону, та родин незаконно ув'язнених українців. Про це повідомляє пресслужба Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Цивільних евакуйовано. У Нацполіції повідомили, що у Мар'їнці Донецької області, евакуація з якої тривала з початку повномасштабної війни, не залишилося цивільного населення.

5 листопада. Переговори щодо ППО і ПРО

На розмінування всієї окупованої частини Луганщини знадобиться не менше 10 років. Про це заявив голова Луганської ОВА Сергій Гайдай в ефірі телемарафону. Він зазначив, що першочергово розмінуватимуть магістральні шляхопроводи, територію об'єктів критичної інфраструктури.

Одесити проти імператриці. Завершено процедуру підбиття підсумків голосування, присвяченого подальшій долі пам'ятника засновникам Одеси (Катерині II), яке відбувалось на платформі «Соціально активний громадянин». Про це повідомили в Одеській міськраді. Більшість одеситів, що проголосували, підтримали ідею демонтажу пам'ятника з Катерининської площі.

Україна очікує на сучасні ППО. У зв'язку з постійними ракетними обстрілами цивільної та енергетичної інфраструктури з боку російських загарбників Україна активно працює над тим, щоб отримати від західних партнерів сучасні засоби протиповітряної та протиракетної оборони. Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба в ефірі телемарафону розповів, що вже є домовленості, досягнуті й президентом, і на рівні уряду з декількома країнами.

6 листопада. Нашому бюджету — від Єврокомісії

Голова Європейської комісії Урсула фон дер Ляен провела розмову з Володимиром Зеленським, під час якої анонсувала програму фінансової допомоги на 2023 рік — пресслужба Єврокомісії. Програма допомоги передбачає фінансування українського бюджету в розмірі до 1,5 млрд євро на місяць.

Пошкодження медичних закладів. За інформацією МОЗ України, за 8 місяців війни російські окупанти пошкодили 1100 медичних закладів. 144 — зруйновані вщент. Найбільше медичних об'єктів постраждало на Харківщині — 249. На Донеччині зруйновано і пошкоджено 210 лікарень.

7 листопада. Націоналізація активів

У власність держави переходять активи АТ «Мотор Січ», ПрАТ «Запоріжтрансформатор», ПрАТ «АвтоКрАЗ», ПАТ «Укрнафта» і ПАТ «Укртатнафта». Про це у своєму зверненні розповів Президент України Володимир Зеленський. Він додав, що це рі-

шення продиктоване військовою необхідністю і було проголошено на Ставці Верховного головнокомандувача. Активи підприємств передали в управління Міноборони.

Подалі від обстрілів. Голова Чернігівської ОВА В'ячеслав Чаус на своїй фейсбук-сторінці закликав мешканців прикордонних населених пунктів переїхати вглиб області, подалі від обстрілів окупантів.

Україні відомо про плани Росії придбати в Ірані балістичні ракети Fateh-110 та Zolfaghar і доставити їх повітряним шляхом до Криму та морським шляхом — до російських портів на Каспії. Про це заявив заступник керівника Головного управління розвідки Міноборони України Вадим Скібіцький.

8 листопада. Готуємось до зими

Речник міністерства оборони США, бригадний генерал Патрик Райдер у вітторок підтвердив, що Україна отримала дві системи протиповітряної оборони NASAMS. Про це повідомляє «Європейська правда».

На сьогодні Україна має достатньо накопиченого газу та вугілля для проходження опалювального сезону. Про це у своєму телеграм-каналі повідомив Прем'єр-міністр Денис Шмигаль. Також він розповів, що Кабмін затвердив постанову, згідно з якою від сплати ПДВ та в'язного мита будуть звільнені важливі для проходження опалювального сезону товари: газогенератори, електричні двигуни, електрогенератори, установки та обертові електричні перетворювачі, трансформатори, електричні акумулятори, електричні водонагрівачі, обігрівачі.

9 листопада. Ворог відступає?

Новий командувач російськими окупаційними військами в Україні сергій суровікін заявив, що на Херсонщині РФ перекидає окупантів на лівий берег Дніпра, тобто залишає Херсон. Про це повідомляють прокремлівські ЗМІ. Радник голови Офісу Президента Михайло Подоляк заявив, що у Херсоні зберігається значне угруповання російських військових — Україна не бачить ознак відступу росії без бою, незважаючи на заяву міноборони РФ.

У білорусі спільно з росіянами триває формування угруповання військ. Про це йдеться у повідомленні Генштабу ЗСУ. Отже, білорусь і надалі підтримує збройну агресію, надаючи РФ інфраструктуру, територію та повітряний простір.

10 листопада. Новий пакет допомоги

Міністерство оборони США в четвер оголосило про виділення з американських запасів військової допомоги Україні на загальну суму до 400 мільйонів доларів. Про це повідомляє «Європейська правда». У складі нового пакету — ракети для систем протиповітряної оборони HAWK, чотири зенітно-ракетні комплекси Avenger та ракети Stinger, додаткові боєприпаси для HIMARS; 21 тисяча 155-мм артилерійських снарядів, 500 високоточних 155-мм артилерійських снарядів; 100 високомобільних багатоцільових колісних машин тощо.

У Херсоні окупанти перед відступом знищують місто — підірвали телецентр, котельні й об'єкт обленерго. Тривають проблеми зі зв'язком, він є тільки біля Антонівського мосту, повідомляє місцеве видання «Міст».

11 листопада. Повернення додому!

Херсон дочекався! У місто зайшли Сили спеціальних операцій ЗСУ, інші українські захисники — на підступах до міста. Прапор України здійснюється над адмінбудівлями.

Україна повертає своє. «Сьогодні історичний день — ми повертаємо південь нашої країни, — заявив Президент України Володимир Зеленський. — Херсонці чекали й ніколи не відмовлялись від України. Надія на Україну завжди виправдовується — Україна завжди повертає своє».

Українські морські дрони атакуватимуть російський флот. Перший морський дрон, на який зібрано кошти в рамках платформи United24, називатиметься «Херсон». Про це у телеграмі повідомив міністр цифрової трансформації Михайло Федоров. Кошти збираються на 100 морських дронів українського виробництва. Один апарат коштує 10 мільйонів гривень. «Це унікальна і засекречена українська розробка, — розповів міністр. — Маленькі та швидкі, дрони здатні успішно атакувати російські кораблі вартістю сотні мільйонів доларів».

На Донеччині російські військові не припиняють спроб зайти в Бахмут або обійти місто, попри величезні втрати. Крім того, як заявив очільник Донецької ОВА Павло Кириленко на брифінгу в медіацентрі «Україна — Укрінформ», можна підтвердити руйнацію понад 60% інфраструктури Бахмута.

12 листопада. Знищено 80 тисяч ворогів

80200 російських окупантів з 24 лютого по 12 листопада вже загинули на війні в Україні. Про це повідомляє Генштаб ЗСУ.

Пограбовано музеї. Як розповіло видання «Спротив», до окупованого Сімферополя прибули чотири вантажівки з награбованим майном з музеїв Херсонщини. Загалом із фонду Херсонського художнього музею імені Олексія Шовкуненка, а також інших культурних установ області, вивезено майже 15 тисяч експонатів.

За повідомленнями Генерального штабу ЗСУ та інформгентств (Продовження в наступному номері)

Зруйновано мости. Під час відступу російських військ із Херсона в області було зруйновано сім мостів, чотири з яких — через Дніпро, зокрема й на Каховській ГЕС, розповідає CNN.

13 листопада. Звільнення Луганщини триває

Сили оборони відновили контроль над селом Макіївка Сватівського району на Луганщині. Про це повідомив офіційний телеграм-канал Луганської ОВА.

Аб'язкий мир не потрібен. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш виступає не за будь-який мир, а за мир між Україною та росією на основі принципів організації та міжнародного права. Про це він сказав на пресконференції в Камбоджі, пише «Європейська правда».

Вдале влучення. Сили оборони, як повідомляє Генштаб ЗСУ, в районі населеного пункту Дніпріани завдали удару по будівлі, де перебувало до 500 окупантів. Як наслідок, до Таврійська вивезли дві вантажівки загиблих загарбників. У найближчий шпиталь доправлено 56 важкопоранених, 16 із яких незабаром померли.

14 листопада. Президент у Херсоні

Під час робочої поїздки до деокупованого Херсона Президент України Володимир Зеленський узяв участь у церемонії підняття Державного прапора на центральній площі міста. Він подякував українським військовим, які звільняли Херсонщину, і зазначив, що для нього честь — бути сьогодні разом із ними в українському Херсоні.

Ухвалено резолюцію про відшкодування збитків. Генеральна Асамблея ООН на спеціальній сесії в понеділок ухвалила резолюцію авторства України та ще пів сотні держав, у якій міститься заклик до росії відшкодувати збитки, завдані повномасштабною агресією.

російські окупанти планують евакуйовувати все цивільне населення з населених пунктів Кремінна, Северодонецьк та Рубіжне на Луганщині — Генштаб ЗСУ.

15 листопада. Наймасованіший удар

Ворог завдав наймасованішого ракетного удару по критичній інфраструктурі України. Як повідомила пресслужба командування Повітряних сил України, окупанти атакували українські міста 96-ма крилатими ракетами повітряного та морського базування (Х-101, Х-555, «Калібр»), керованими авіаційними ракетами Х-59 та ударними дронами. Протиповітряна оборона України збила 75 крилатих ракет, дві керовані авіаційні ракети Х-59 та 12 дронів. Через влучання були відключення світла у Києві, Вінницькій, Волинській, Донецькій, Дніпропетровській, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

Мова — наш хліб насущний на щодень

«Розкажи мені про свій дім. Той, що пам'ятає твої перші хиткі кроки й береже щорічні зарубки часу, залишені рукою матері на одвірку...»

9 листопада, в День української писемності та мови, мільйони людей по всьому світу писали Всеукраїнський диктант Національної єдності-2022, який починався з цих слів. (Автор тексту «Твій дім» — письменниця Ірина Цілик. Читала диктант народна артистка Ада Роговицева).

Національна єдність важлива завжди. Але з 24 лютого для України — це питання життя і смерті. Дім, країна, наші цінності, наша історія і наші мрії, які висловлюємо рідною мовою, що є «не просто знаковою системою і засобом комунікації, а маркером ідентичності та символічною зброєю, що стоїть на її варті». Це слова із привітання з Днем української писемності та мови президента НАН України Анатолія Загороднього.

«Шануймо і вшануємо її не лише сьогодні, — звертається Анатолій Загородній. — Це наш хліб насущний на щодень».

Цього ж дня Президія НАН України провела засідання з єдиною темою порядку денного — «Українська мова в сучасних реаліях державотворення в Україні». Співдоповідачами стали директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, член-кореспондент НАН України Богдан Ажнюк і директор Інституту української мови НАН України доктор філологічних наук, професор Павло Гриценко.

Чи могли б ми спілкуватися без перекладача з давньоруськими киянами?

Доповідь Богдана Ажнюка задурила в історичне тло, на якому українська мова формувалася і ставала важливим чинником державотворення.

Ще до того, як виникла держава Русь, каже доповідач, серед нащадків полян, древлян, сіверян, уличів і тиверців уже сформувалася мовна спорідненість, що відрізняла їх від говорів, з яких пізніше створилася російська і білоруська мови. «У дописемний період українська мова набула більшості рис, які притаманні їй сьогодні», — зазначив Богдан Ажнюк. Цей факт глибоко досліджували Павло Глинецький, Олександр Потебня, Агатангел Кримський і наш сучасник, академік Григорій Півторак, автор книги «Українці: звідки ми і наша мова?».

Але як ми дізнаємося про особливості дописемного мовлення? Виявляється, з помилок, які пізніше робили переписувачі богослужбових книжок. Вони передавали граматичними формами звучання, до якого звикли. Робили це мимоволі, створюючи тим самим важливе джерело інформації про тодішню живу мову, підкреслив Богдан Ажнюк. Наприклад, уже в XI–XII ст., а то й раніше, кияни, переяславці, чернігівці вимовляли (визначальне й для сучасних українців) гортанне Г (голова, город, господар), а не вибухове Г. Вживали в давальному відмінку іменників чоловічого роду закінчення -ОВІ, -ЕВІ, а також кличний відмінок, форми дієслів теперішнього часу з м'яким

Воїни на передовій пишуть диктант Національної єдності

закінченням (плачуть, ріжуть) та іншу лексику, якої не було в сусідніх східнослов'янських мовах.

Диглосія, тобто співіснування двох мов (давньоукраїнської та старослов'янської), мала ту особливість, що кожна з них жила у своїй сфері застосування. В усному спілкуванні — давньоукраїнська, а на письмі — старослов'янська, по суті, староболгарська мова, хоч і споріднена, але з іншою граматиною, фонетикою, лексикою.

Письмо прийшло з релігією, але письмова мова використовувалась і в інших сферах, і тому в мові «Руської правди», у «Слові про Ігорів похід», з'явилися чимало особливостей, які відбивали мову, що звучала на вулицях Києва чи Переяслава.

Диглосія була і в Англії в цей історичний період, каже доповідач. З другої половини XI ст. на понад 300 років поспіль мовою англійського королівського двору і знаті стала старофранцузька. Та на відміну від Русі, в Англії існували дві усних мови: мова місцевого населення і мова завойовників-французів. А на письмі використовувались латинь і поряд з нею — старофранцузька. Тобто англійська мовна значного впливу мови завойовника: її словниковий склад від 50 до 60% складається з французьких запозичень.

На сучасному гербі Великобританії на стрічці є напис французькою: «Dieu et mon droit» («Бог і моє право»). Це девіз британської монархії, але написано не мовою країни. Легендарний англійський король Річард Левове серце (кому приписують слова на гербі) — герой хрестових походів і романів Вальтера Скотта — все життя говорив французькою. Як і королівський двір, і всі лицарі.

«Наші ж князі, їхні нащадки — всі говорили давньоукраїнською мовою, — каже Богдан Ажнюк. — Це важливо знати й транслювати для широкого загалу, бо кремлівські теоретики хочуть всіх перекопати, що наша мова і держава — чи то з польської ласки, чи то — Леніна та більшовиків. Але факти доводять, що не Москва, а Київ є спадкоємцем і давньоруської мови, і культури, і держави».

— Мова була і є важливим складником людської ідентичності. Ті, хто говорить спільною мовою, слухали в дитинстві ті самі казки, їм співали ті ж колискові. Мовна картина світу в них подібна, їхні когнітивні системи мають ідентичні налаштування. Мова єднає покоління. Образно кажучи, ми можемо

розмовляти з предками без перекладача, — продовжує науковець.

Мовна ситуація в Україні зазнає нині динамічних змін. За даними Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва 46% українців розмовляють переважно або тільки українською. Ще 24,9% українців розмовляють українською та російською мовами. Зростає кількість україномовних родин. Українська дедалі більше стає маркером супраетнічної національної ідентичності. Слова «українець, українка», котрі ще недавно використовувались суто в етнічному сенсі, нині свідчать і про належність до української політичної нації.

Фактор єднання і державотворення

«Мовне сьогодення України, попри строкатість і складність щоденних оприявнень, демонструє висхідний рух, зміну мовного коду України, — зазначив у своїй співдоповіді директор Інституту української мови Павло Гриценко. — Це рух від усеохопного домінування російської мови в УРСР-СРСР до формування в незалежній Україні українськомовного простору без російсько-української (чи українсько-російської) двомовності будь-якого формату».

Після 2014 року, та особливо після 23 лютого н. р., модель двомовного розвитку втратила свою перспективу, хоч це не означає, що назавжди зникли ідея російської присутності та ініціатори реставраційних рухів.

Сьогодні є всі об'єктивні умови й підстави говорити про те, що українська мова зміцнила свої позиції як фактор державотворення. Цьому сприяло ухвалення Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.) та рішення Конституційного Суду України (від 14 липня 2021 р.) щодо відповідності Конституції України положень цього закону.

«Ми спостерігаємо відчутну розбудову функціонального простору української мови, — каже Павло Гриценко. — Він охоплює сьогодні усі визначні сфери суспільної комунікації. Мова стає реальним чинником консолідації суспільства, все рідше звучить улюблена теза московських пропагандистів, що мова роз'єднує, а Україна розділена на українськомовний Захід і російськомовний Схід».

Українська мова є символом нескореної України. Відбувається ви-

соке ототожнення понять українська мова й Україна. Велике значення має розвиток загального громадського руху за українську мову, активне включення молоді у вивчення мови, використання креативних сучасних форм, популярних у молодіжному середовищі. І все це є потужним виявом формування українського громадянського суспільства.

Відбувається оновлення української літературної мови відповідно до розвитку науково-технічної, художньо-естетичної трансформації українського суспільства, розвиток нових форм поширення художнього словесного продукту, — висновок Павло Гриценко.

Однак є низка проблем, на які треба обов'язково звернути увагу, вважає доповідач.

«Деструктивним для майбутнього України, — каже він, — є збереження ситуації неповного охоплення українськомовним освітнім процесом учнівської та студентської молоді. Групи, класи, заклади з неукраїнською мовою навчання — це формування або національних гетто, або армії реальних кандидатів на еміграцію». Тож актуальними є обов'язкові випускні іспити у школах, курси в університетах зі складанням державного іспиту з української мови, історії України та базових знань Конституції України.

Неприпустимими називає нові спроби нав'язати українському суспільству дискусії про відновлення російської мови в різних форматах, її повернення в освіту, медійний простір та дискурс культури. «Мусимо говорити чітко, що реставрації бути не може. А якщо в майбутньому, через 10–15 років, російська мова знову увійде у простір України, вона увійде в іншій якості та в інших функціональних параметрах».

Негативом вважає Павло Гриценко і «творення великої кількості фемінітивів», називає це фактами адміністративного втручання у розвиток мови, яка має різні форми й способи передачі фемініної семантики.

Серед невідкладних питань називає усунення ускладнень, які виникли з новим українським правописом. Каже: надходить багато звернень до Інституту.

На засідання Президії Павло Гриценко приніс майже сто сторінок роздруківки списку писемних пам'яток української мови II пол. XVII — XVIII ст. Це список ще не опрацьованих пам'яток. Українські мовознавці, переконаний він, повинні повернутися до проблем, якими «з політичних міркувань» не могли займатися за часів СРСР, адже Москва вважала, що наша мова походить з XIV ст. Усе, що було до того — спадщина спільна, а після Переяславської угоди й потреби досліджувати, на їхню думку, не було. Нині це обов'язок академічної науки. (І скільки ще таких списків!) Попереду — колосальна робота!

Потрібні культурні NIMARS

Виступи в обговоренні продовжили й розширили перелік проблем і завдань, які постають перед державними й науковими інституціями, перед усіма нами.

Суддя Конституційного Суду України, член-кореспондент Національної академії правових наук України Сергій Головатий, підкресливши величезне значення рішення КСУ, що унеможливило будь-яку ревізію закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», водночас зазначив, що «українська правнича мова, що в нормативах, що в науці, за період незалежності України зросійщена набагато більше, ніж за радянський період». Ба більше: «крім зросійщених лексем — повністю зросійщена структура» і Конституції України. На це хвилюють і українські закони. Нове «цунамі» — англізм, які активно проникають у закони й нормативні акти, наче в українській мові не можна знайти для них відповідника.

Професор Університету Пейс (Нью-Йорк, США) Андрій Даниленко, підкресливши, що йому «подобаться теза про супраетнічний маркер, якого набула українська мова», каже: не все так райдужно. Наприклад, з 500 крапих університетів США, тільки у менш як 1% з них українську викладають як частину академічної програми. В інших — як факультатив. За останні 20 років було захищено всього кілька дисертацій з української мови. Зате за останніх пів року в університетах відкрилось понад 10 професорських посад з російської мови та культури. Або така болюча для українців тема, як «русинська мова». Та є чимало країн, де вона вважається новою східнослов'янською мовою. Як показує досвід війни, боронити й захищати країну треба не тільки зі зброєю в руках, і не лише в самій Україні. Йдеться про «хаймарс» культурні. У світі мають чутти не лише про ЗСУ, а й про багату українську культуру, українську мову, чия історія тягнеться мінімум з XI століття.

На жаль, не маємо змоги розповісти про всі цікаві виступи. У дискусії взяли участь Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень, завідувач відділу інформатики Українського мовно-інформаційного фонду НАН України Максим Надутенко, академіки Ярослав Яцків, Ганна Скрипник, Вадим Локтев, Сергій Комісаренко, голова Наукового товариства імені Шевченка в Україні Роман Кушнір. Підсумував дискусію президент НАН України Анатолій Загородній. Онлайн із Луцька звернувся до учасників засідання міністр освіти і науки Сергій Шкарлет.

Були й подарунки до свята: вийшов друком 24-й том «Енциклопедії сучасної України» (літера «О»), підготовлений Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України.

Зазвичай, розглянувши всі проблеми, перелічвши завдання, спікери застерігають: тільки б не відкласти турботу про мову на потім, до наступного листопада. Сказано про це й тепер. Але на цей раз є переконання, що відкладання не буде. Час не той. Суспільство змінилося. З'явилося відчуття надважливості мови для людей, держави та її майбутнього.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

Зберегти водень і вдосконалити паливні комірки

Глобальне потепління і загроза енергетичної кризи зумовлюють актуальність водневої енергетики у світі. Активно працюють у цьому напрямі й наші науковці. Нещодавно питання розроблення нових функціональних матеріалів для потреб водневої енергетики було розглянуто на засіданні Президії Національної академії наук України. Результати досліджень і актуальні розробки презентував завідувач відділу водневих технологій та матеріалів альтернативної енергетики Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка, член-кореспондент НАН Ігор ЗАВАЛІЙ.

Як акцентував доповідач, до 24 лютого ситуація в Україні була відносно непоганою, адже протягом багатьох років працювали різні програми, які підтримували дослідження у водневій галузі. Зокрема, було згадано цільову програму НАН України «Фундаментальні аспекти відновлюваної водневої енергетики та паливно-комірчані технології». Працює громадська асоціація «Українська воднева рада». В рамках програми «Партнерство заради миру» НАТО постійно виділяє гранти для українських науковців. Національний фонд досліджень також підтримував водневий напрям.

Прикладні роботи Фізико-механічного інституту у співпраці з іншими науковими установами НАН України (Інститутом проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича, Інститутом загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського), Львівським національним університетом імені Івана Франка спрямовані на розроблення нових матеріалів для акумулювання та генерування водню, електродів для нікель-металогідридних джерел струму, гетерів, каталітичних додатків тощо.

Оптимальні матеріали

— Зберігання водню можливе у різних фізичних станах: стисненому (у балонах), рідкому (у криогенних резервуарах) і зв'язаному — у так званих металогідридах, — розповів Ігор Завалій. — Останні мають високу густину водню. Інтерметалічні сполуки, в яких є водень у зв'язаному стані, мають менший об'єм, що дуже важливо, наприклад, для заправки автомобіля.

Як зауважив доповідач, у світі існують вимоги до матеріалів, що акумулюють водень. Найбільшим авторитетом тут є Департамент енергетики США. Серед вимог — вагова доля водню в системі має становити 6 вагових відсотків і більше. Дуже важливим параметром є температура виділення водню — вона має бути меншою за 150°C.

Ігор Завалій порівняв різні матеріали для твердофазного зберігання водню. Зокрема гідриди, які мають дуже високий ваговий вміст водню, незворотні, тобто не можуть працювати циклічно, а оптимальними матеріалами для зберігання водню сьогодні є гідрид маг-

нію та гідриди інтерметалічних сполук, які мають невисоку місткість, але для стаціонарного зберігання це не завжди є найважливішим. Як наголосив доповідач, дослідження цих сполук — один з найголовніших напрямів роботи науковців Фізико-механічного інституту.

— Ми спеціалізуємось на дослідженні воденьсорбційних властивостей інтерметалічних сполук у системах з рідкісноземельними металами. Ці дослідження ми проводимо у міжнародній співпраці, тому що для них потрібен нейтрографічний аналіз, — розповів Ігор Завалій. — У таких системах, замінюючи один метал на інший, ми досліджуємо як змінюються воденьсорбційні властивості, вибираємо оптимальні складки й пропонуємо їх для ефективних поглиначів водню. Ці сполуки запропоновано як ефективні електродні матеріали для так званих нікель-металогідридних батарей, у яких негативним електродом є металогідрид, що електрохімічно поглинає й виділяє водень.

Ефективні джерела

Ще один напрям, над яким працюють у Фізико-хімічному інституті — робота з гідридом магнію. За словами Ігоря Завалія, це перспективний матеріал, але він має серйозні недоліки: виділяє й поглинає водень за відносно високої температури — більш як 300°C, але якщо синтезувати композиції на основі гідриду магнію й додати до цього певні каталізатори, то можна, по-перше, збільшувати швидкість взаємодії водню з цим матеріалом, по-друге — зменшувати температуру абсорбції-десорбції.

Продемонстрував доповідач і декілька зразків використання металогідридних матеріалів, зокрема зразки акумуляторів водню, які виконані у Фізико-механічному інституті. Вони можуть бути запропоновані підприємствам Міністерства оборони України та стартапам у галузі альтернативної енергетики.

Наступний напрям, над яким працюють в інституті, було започатковано завдяки участі у програмі НАТО «Наука заради миру». Разом з низкою інших установ НАН Фізико-механічний інститут брав участь у проекті «Портативне енергопостачання», який було спрямовано на

розроблення ефективних сплавів та гідридних матеріалів з каталітичними добавками для утворення водню шляхом їх взаємодії з водою. Метою проекту були фізико-хімічні дослідження ролі каталітичних добавок на виділення водню, впливу наноструктурування матеріалів, а також розробка ефективного регулювання швидкості утворення водню та зупинка процесу гідролізу за потребою. У результаті створено пілотну версію надійного та безшумного джерела живлення.

Розвивається у Фізико-механічному інституті й напрям, який стосується систем спалювання водню, а саме — паливних комірок. Як пояснив Ігор Завалій, для того, щоб вони працювали ефективно, повинні удосконалюватись два класи матеріалів. По-перше, це ефективні каталізатори на відповідних електродах, по-друге — конструкційні матеріали для компонентів паливної комірки.

Науковці Фізико-механічного інституту розробили наукові засади створення поліпшених функціональних матеріалів для паливних комірок; ці матеріали на основі титану з відповідними покриттями характеризуються меншою густиною (майже у 2 рази порівняно зі сталями, що традиційно використовуються) та підвищеними фізико-механічними властивостями (міцністю, електропровідністю, жаро- і водневостійкістю).

Перспектива і конкурентні переваги

Під час обговорення директор Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України академік Юрій Солонін зауважив, що у 2019–2021 роках на водневу енергетику звернули увагу в нашому уряді.

— Це було пов'язано з тим, що Європа в перспективі відводила Україні роль постачальника так званого «зеленого» водню, — додав він. — Потенціал України оцінювався у декілька мільярдів кубометрів на рік. Передбачалося будівництво низки підприємств із виробництва водню і центральноєвропейського водневого коридору. Було розроблено й узгоджено із західними партнерами дорожню карту розвитку водневої енергетики в Україні. Очікувались великі інвестиції. Все це мало бути, так би мовити, програмою «Великий водень».

Водночас академік Солонін зауважив, що водень може знайти широке застосування і в розподілених системах генерації — на рівні невеликих селищ, господарств, будинків. Насамперед — внаслідок використання місцевих ресурсів, відходів, малих вітрових та сонячних станцій.

Проректор з наукової роботи Львівського національного університету імені Івана Франка академік НАН України Роман Гладішевський зауважив, що у Фізико-механічному інституті успішно продовжують традиції львівської кристалохімічної школи.

— Окремі металогідридні системи характеризуються відмінною

місткістю, здатністю вивільняти водень за температур, що близькі до кімнатної, — зауважив академік Гладішевський. — Це не лише відновлювальні, а й екологічні джерела енергії. А у разі використання сполук з магнієм — ще й доступні та економічні. Крім застосування як накопичувачів водню, металогідриди є важливими матеріалами електродів в акумуляторах. Є ще інші галузі їхнього застосування — це сонячні батареї, «розумні» вікна, чутливі сенсори тощо.

Таким застосуванням, за словами Романа Гладішевського, передують фундаментальні дослідження, експериментальне вивчення діаграм фазових рівноваг, встановлення кристалічних структур, параметрів фізичних і хімічних властивостей, а також пошук закономірностей і моделювання.

Важливим є перехід від сполуки до функціонального матеріалу, що, на думку науковця, можна реалізувати саме за співпраці між університетом та науковою установою із залученням інвестора на базі наукових парків чи бізнес-інкубаторів.

Також академік Гладішевський акцентував, що науковці Фізико-механічного інституту безпосередньо підійшли до виготовлення зразків відповідних пристроїв.

Директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН академік Зіновій Назарчук нагадав, що Україна має запаси магнію, і під час створення водневих акумуляторів це дає змогу зробити їх дешевими порівняно зі світовими аналогами й мати відповідні конкурентні переваги на світовому ринку.

— Маючи напрацювання завдяки водневій програмі НАН, маючи науковий доробок, Україна може вступати до будь-якого міжнародного консорціуму і відігравати там помітну роль, — додав академік Назарчук. — Нами цікавляться не лише як постачальниками енергоносіїв, а й як виробниками відповідного обладнання.

Директор Інституту електровзарювання ім. С.О. Патона НАН академік-секретар відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства Ігор Кривцун наголосив, що НАН слід усіляко підтримувати розвиток водневого наукового напрямку, розвивати міжнародну співпрацю, і поряд з фундаментальними роботами у цій галузі обов'язково приділяти більше уваги проблемам практичної реалізації та впровадження отриманих наукових результатів.

Допомогти державі й зацікавити інвесторів

«Маємо зробити все, щоб допомогти нашій державі виконати зобов'язання, які вона взяла на себе щодо розвитку водневої енергетики», — зауважив президент НАН академік Анатолій Загородній.

Він нагадав, що останніми роками у НАН було реалізовано кілька науково-технічних програм, спрямованих на розв'язання фундаментальних і прикладних проблем. Над водневою проблематикою зараз потужно працюють Інститут проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича, Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка, Інститут фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського, Інститут загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського, Інститут проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного та інші. «Приємно, що вже створено пілотні зразки пристроїв для акумулювання та генерування водню, які можна запропонувати оборонним підприємствам та стартапам у галузі альтернативної енергетики, — додав президент НАН. — Це дуже цікаво інвесторам, маємо відповідні засоби, зокрема і з-за кордону».

Низку заходів запропоновано в постанові Президії, яку було ухвалено на засіданні. Так, Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України спільно з Секцією хімічних і біологічних наук НАН України доручено опрацювати питання і підготувати пропозиції щодо координації, активізації та поглиблення наукових досліджень у галузі водневої енергетики.

Фізико-механічному інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України впродовж 2023 року запропоновано інтенсифікувати дослідження щодо розроблення сучасних функціональних матеріалів для акумулювання і генерування водню та конструкційних матеріалів для інтерконектів паливних комірок; підтримувати та розвивати міжнародну співпрацю, активізувати пошук грантової підтримки цих досліджень. А також — підготувати та подати на експертизу до Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України наявні зразки акумулятора та генератора водню для живлення паливних комірок різної потужності, які можуть працювати в системах автономного енергетичного постачання.

Підготував
Дмитро ШУЛКІН

Лікування опіків: винахід, який може рятувати життя

Про створення нової біотехнології еквівалентів дерми для лікування масивних опіків можна знімати фільм із серії «Винаходи, важливі для людства». Науковці під керівництвом завідувачки відділу генетики людини Інституту молекулярної біології і генетики НАН України Любові Лукаш почали цю роботу багато років тому і нині їхній винахід близький до впровадження.

Ця робота нагадує справжній науковий детектив, де «головоломки» з'являлися одна за одною і всі вони (окрім останньої, з пошуку грошей на сертифікацію) були блискуче розв'язані.

Про етапи своєї роботи (яка фінансувалася в рамках програм НАН України та Національного фонду досліджень України) і суть винаходу Любов Леонідівна розповіла на Президії НАН України. Її доповідь мала назву «Про клітинні біотехнології з розробки нових еквівалентів дерми для лікування масивних опіків». Спробуємо передати стислі академічні формулювання простими словами.

Порятунок дитини

Все розпочалося у 2005 році з порятунку дитини. Маленький хлопчик з сільської родини дістав тяжкі опіки, й хірурги-комбустіологи столичної лікарні № 2 попросили науковців ІМБГ допомогти врятувати дитину. Перед ауто трансплантацією потрібно було швидко відновити основу шкіри, так звану дерму. Група вчених, яку очолювала Любов Лукаш, негайно приготувала покриття для ран з використанням донорських мезенхімальних стовбурових клітин (МСК). Покриття нанесли на ранові поверхні й вже через декілька днів провели трансплантацію. Хлопчик одужав.

— У ті роки за кордоном уже було створено перші комерційні тимчасові еквіваленти шкіри з включенням живих клітин. Але вони були надто дорогими й практично недоступними для пацієнтів України, — пояснює колега Любов Леонідівна. — Саме тому комбустіологи звернулися до нас із проханням про допомогу. Лікарі знали, що ми працюємо в цій тематичі й маємо перші хороші результати.

На першому етапі досліджень вчені отримали нові еквіваленти дерми з включенням стовбурових клітин людини та клітин шкіри. Як носіїв дослідники використали натуральні колагенові мембрани (зокрема, білковий продукт, який виготовляють у Прилуках). «Клітини ми наносили на спеціально підготовлені мембрани

у вигляді суспензії. Вони прикріплювалися до поверхні й росли протягом кількох днів», — зазначила дослідниця.

Наступним науковим завданням стала необхідність скоротити термін відновлення дермального шару шкіри перед проведенням ауто трансплантації. Про це науковців попросили лікарі. Вчені провели ряд досліджень і знайшли найкраще рішення! Завдяки накладанню на поверхню опікових ран натуральних і штучних мембран, що містили донорські стовбурові клітини у складі медичних гідрогелів, регенерація дерми скоротилася з семи до двох днів.

— Для збільшення площі «клаптиків» шкіри у Центрі термічної травми і пластичної хірургії при Київській міській лікарні № 2 застосували також перфорацію (розтягнена шкіра була схожа на «авоську»), — додала науковиця. — Шкіра добре прижилася, ми отримали дуже хороші результати лікування десяти пацієнтів з масивними опіками. Повна епітелізація відбулася на 7–8 добу замість трьох тижнів. Після лікування у пацієнтів навіть рубців не залишилося!

Несподівана перепона на шляху до впровадження

Медикам були задоволені результатами досліджень. «Єдине, що їх турбувало, це можливість віддалених негативних наслідків від введення чужорідних клітин донора. Тому вони попросили розробити дермальні покриття без використання живих клітин. І ми придумали, як це зробити», — продовжила розповідь Любов Лукаш.

Замість живих клітин вчені вирішили використовувати поживні середовища, кондиційовані МСК, які вирощували в культурі. І з'ясували, що безклітинні кондиційовані середовища (БКС) навіть ефективніші для загоєння опікових ран, ніж самі стовбурові клітини.

Впровадити ці чудові наукові результати завадили зміни в нормативній базі щодо порядку впровадження нових препаратів та методів лікування. Нові правила вимагали проведення доклінічних досліджень на експериментальних тваринних моделях.

Тобто попри те, що розробка вже мала чудові клінічні (!) результати, для її подальшого впровадження потрібні були випробування *in vivo*. (Від себе додаю, що не розумію, чому не можна було зробити виняток для винаходу, який уже рятував життя і здоров'я людей — авт.).

І вчені провели ці дослідження. Для роботи використали два види

Любов Леонідівна ЛУКАШ у своїй лабораторії

Команда, яка працювала над створенням нової біотехнології

гризунів: мишей (у віварії інституту) та щурів (з ними працювали науковці КНУ імені Тараса Шевченка). «Перевірили, як діють наші препарати й методики на опіках третього ступеня. Найбільш ефективними виявилися мезенхімальні стовбурові клітини, які пришивали загоєння на ранніх, найбільш критичних стадіях», — зазначила доповідачка.

Випробування на тваринах підтвердили також, що безклітинні кондиційовані середовища (БКС) ефективніші для загоєння опікових ран, ніж самі стовбурові клітини.

— Опіки швидко загоїлися, на їхньому місці виросла нова шерсть. Це був справжній прорив! — розповіла Любов Лукаш.

Уникнути інфікування ран

Єдиним ускладненням, яке іноді траплялося, було інфікування ран.

Тому науковці вирішили ввести до складу препарату фармацевтичний компонент (препарат ізатізон та цитокін ЕМАР II), який має антисептичні та імуномодулювальні властивості. Це завдання вони вирішували в рамках проекту, який отримав

грантове фінансування НФДУ. І знову — позитивний результат.

— До речі, під час виконання проекту ми використовували ліофільно висушені порошки БКС, які можна зберігати у звичайному холодильнику, тоді як для живих клітин потрібен спеціальний морозильник з температурою -80°C , — зазначила Любов Лукаш. — Новий поліпшений препарат з антисептичними та імуномодулювальними властивостями випробували на модельних тваринах, і жодного випадку інфікування не було. Токсикологічні характеристики нових комбінованих еквівалентів дерми підтвердили їхню безпечність.

З ліофільних порошоків за лічені хвилини можна приготувати водні розчини й використовувати їх для лікування опіків. Ця швидкість важлива у перші, найбільш критичні години після травмування.

Труднощі на фініші

Звісно, цей потрібний високо-ефективний біотехнологічний продукт має якнайшвидше потрапити до лікарів і пацієнтів. Втім, на цьому етапі, за словами Любові Лу-

каш, на українських науковців та їхній винахід чатують серйозні перепони.

— Наступним кроком до впровадження має бути незалежна сертифікація нового біотехнологічного продукту в акредитованій токсикологічній лабораторії. І лише після цього можна буде передати зразки у медичні заклади для клінічних досліджень, — пояснила доповідачка. — На жаль, подолати цю перепону непросто: це дуже дорога процедура.

Після закінчення доповіді члени Президії НАН України буквально «засипали» Любов Лукаш запитаннями. Зокрема: чи шукали спонсорів для сертифікації, чи зверталися за допомогою в МОЗ або Міноборони? Науковиця відповідала лаконічно: спонсорів шукали, на що мить, на жаль, їх немає.

Логічне рішення (чи шлях до нього) озвучив президент Національної академії медичних наук України, академік Віталій Цимбалюк. Він запропонував звернутися до колег з токсикологічної лабораторії з проханням зменшити суму оплати за сертифікацію.

Віталій Іванович наголосив, що препарати для лікування опіків в умовах війни надзвичайно потрібні (наприклад, для лікування танкістів), тому і сертифікацію, і клінічні дослідження потрібно провести якомога швидше. У цій роботі інститути НАМН України мають допомогти колегам.

Статистика квапить

Під час презентації та обговорення було названо число пацієнтів, які потребують лікування опікових ран. За словами Любові Лукаш, до війни лише в нашій країні їхня кількість щорічно становила близько 80 тисяч осіб.

В умовах війни кількість і тяжкість опіків суттєво збільшилися. За даними завідувача кафедри Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика Георгія Козинця, чотири відсотки від загальної кількості поранень — саме опіки.

Георгій Павлович розповів про тісну співпрацю практичної сфери охорони здоров'я з академічними установами, окреслив історичні аспекти регенеративної медицини та відзначив важливість наукового внеску колективу Любові Лукаш у впровадження нових підходів у лікуванні опіків.

Високо оцінив роботу колективу Любові Лукаш і завідувач відділу Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, член-кореспондент НАН України Олександр Корнелюк.

— Розроблення подібних технологій — дуже складна і високоартісна робота, — наголосив він. — Команда Любові Лукаш мала скромне (порівняно зі світовими нормами) фінансування і досягла надзвичайних результатів. Це винахід світового рівня! Маємо зробити все, щоб упровадити його в життя.

Світлана ГАЛАТА

КОНКУРС

Конкурс на заміщення посади директора Національного дендрологічного парку «Софіївка» Національної академії наук України

Національна академія наук України відповідно до свого Статуту та Методичних рекомендацій щодо особливостей обрання керівника державної наукової

установи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової

установи», оголошує конкурс на заміщення посади директора Національного дендрологічного парку «Софіївка» Національної академії наук України.

З умовами конкурсу можна ознайомитися на офіційному веб-сайті Національної академії наук України.

Приймання документів претендентів здійснюється Відділенням

загальної біології Національної академії наук України протягом двох місяців з дня оприлюднення оголошення, до 03 січня 2023 року.

У разі поштового відправлення датою подання документів вважається та, що зазначена на поштовому штампелі.

Документи, подані претендентами після закінчення встановленого строку, не розглядаються.

Дату проведення виборів директора у колективі наукових працівників Національного дендрологічного парку «Софіївка» Національної академії наук України буде визначено після завершення приймання документів і повідомлено на офіційному вебсайті цієї установи.

Президія Національної академії наук України

ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ

Жодні зміни неможливі, якщо їм опирається більшість

— Чи довго чекати на зміни?
— Якщо чекати, то довго.
Дмитро Биков

Є лише дві структури, що не можуть бути реформованими — церква і академія наук.
Академічний фольклор

Ця стаття не замовна, але її спонтанно її назвати не можна, оскільки на засіданні Президії НАН України її президент А. Г. Загородній звернувся до членів Президії з проханням долучитися до обговорення матеріалів, оприлюднених на шпальтах жовтневого числа газети «Світ» (№ 37–38) під заголовком «Наука, освіта та інновації: змінитися, щоб перемогти». Пропозиція стосувалася насамперед тієї частини обговорення, де йшлося про реформу НАН та галузевих академій.

Наше Відділення фізики і астрономії НАН України (ВФА) якраз не чекає змін (див. перший епіграф), а робить спроби щось змінювати, обговорює і пропонує, формулює пропозиції та передає їх керівництву. На жаль, зазвичай ми не бачимо підтримки у переважній більшості колег, які, очевидно, добре пам'ятають суть другого епіграфа про безплідність будь-яких намірів змінювати віками незмінні академічні інституції. Проте, як на мене, другий афоризм лише підкреслює, що до академії треба ставитись, як до «святині» — носія істинних знань, плекати й оберігати, належним чином утримувати, поважати й прислухатися до неї, але, як усе живе, — і наука, і сфера управління нею вимагають розвитку і вдосконалення.

Цілком погоджуючись з цим твердженням, наше відділення вважає зміни, що назріли, не тільки можливими, а й необхідними й, попри певний об'єктивний ризик, закликає до них. У відповідь чуємо запевнення, що незабаром все стане краще, хоча, зрозуміло, якщо змін немає, поліпшення неможливе. Більш того, члени нашого відділення чітко розуміють, що повонне життя буде іншим, тому поточний момент є найкращим для започаткування трансформації.

А ще одне сакраментальне гасло можемо почути від тих, хто, начебто, й не проти щось змінювати, але водночас ставить «медичну» умову «не нашкодь», що сильно обмежує простір дій. Та й неможливо щось змінювати й очікувати, що все всім сподобається.

Справді, два роки тому ми обрали нове керівництво Академії, повіривши в обіцяні реформи. Процес, як кажуть, іде, але надзвичайно повільно і без необхідного для цього ентузіазму, та — головне — без намагань його пришвидшити. Тож вкотре починаеш переконуватися, що відомий постулат про те, куди ведуть добрі наміри, таки має сенс. До того ж, давно помічено, що навіть люди, налаштовані на зміни, обійнявши високу посаду, починають багато на що дивитися іншими очима. Їм починає здаватися, що раніше вони недооцінювали проблеми, тому слід «тверезо» глянути на труднощі й обставини. У підсумку, бажання щось змінювати відходить на другий план, і колишні реформатори перетворюються на охоронців чинних правил і звичок.

Розуміючи, що майбутнє країни залежить виключно від наукового потенціалу країни й розвитку її осві-

ти, ВФА на своїх Загальних зборах від 29 липня ц. р. обговорило можливе реформування НАН України, про яке за браком місця маю можливість доповісти лише коротко.

По-перше, ми звернулися до спільноти НАН України зі словами про те, що внаслідок нічим не виправданій, нелюдської агресії росії, науковці й освітяни мають бути готовими до труднощів і непростих рішень, навчаючись жити й працювати у нових умовах, які достеменно нікому невідомі. Нам не подолати лихо без об'єднання зусиль і усвідомлення, що Академія — наше спільне благо. Загальні збори відділення зібрали 17 академіків, 41 члена-кореспондента, делегатів від установ, представників Ради молодих учених — всього 98 осіб, 29 з яких взяли участь у дискусіях.

По-друге, наголошувалося, що проблема реформування НАН України, як і науково-освітньої сфери країни в цілому, далеко не нова. Ще 15 років тому над реформою працювала робоча група, і частина її напрацювань таки увійшла до роботи Академії. Проте, бажане поліпшення було знівельоване багаторічним «науковим голодомором», що призвів до деградації наукового обладнання, до недостойного для цивілізованої країни рівня поваги до науки від суспільства і влади, до падіння статусу науковця чи освітянина, катастрофічного відтоку кадрів, особливо молодих, ганебної заробітної плати науковців... Все це яскраво свідчить про те, що Академія вимагає модернізації, вона вражена багатьма вадами, як і час, що її сформував. Остання — і це принципово — теж вимагає коштів, бо їхня нестача чи відсутність зведе реформи нанівець.

По-третє, додав від себе, в Україні якість природно існують два міністерства науки. Одне — це те, що так і зветься, а друге — Національна академія наук, за якою вишиковуються ще кілька державних галузевих академій, які хотіли б по праву бути головними «ударними силами» на науковому фронті. І цю внутрішню суперечність жодними гарними стосунками між міністром і президентами не подолати.

По-четверте, ВФА дійшло висновку, що на даному етапі НАН України, попри високу назву і статус найвищої наукової інституції країни, нічого в ній не вирішує і ні за що не відповідає. Мені легко заперечити, що я не знаю Статуту, але випаніє її права й обов'язки, але немає законодавчих державних актів, де б проголошувалося, для чого країна утримує таку, погодимось, недешеву структуру, як Академія наук з десятками її науководослідних установ. Ми втратили майже усі важелі впливу на рішення уряду, розвиток економіки, інші сфери буття країни — мало що можемо навіть у галузі вищої освіти. З іншого боку, влада через відсутність закону про Академію, не має жодних обмежень в її підпорядкуванні собі, фактично позбавивши нас академічної свободи, незалежності й авторитету, з приводу чого Академія інтелігентно мовчить, що не додає їй репутації. Академія демонструє сервільність разом із «страусовою» політикою невтручання, не завжди жорстко реагує на випадки явної псевдонауки. Та й взагалі, від нас не звучить очевидне твердження, що керувати

Вадим ЛОКТЄВ

наукою мають лише професіонали, а не менеджери.

Що ж пропонує ВФА? Насамперед сказати жорстку правду і досягти консенсусу стосовно вкрай критичного стану науки в Україні, причин цієї кризи й шляхів виходу з неї. Одна з причин — взаємодія Академії та влади, яка все ще не засвоїла, що наука — це кімнатна рослина, лише належний догляд за якою дає результат. Інакше — вона гине.

Від влади ми чуємо, що наука має сама себе годувати. Це нонсенс і хибне уявлення некомпетентних осіб: основне завдання Академії — здобувати нові знання про природу та суспільство. В жодній країні наука, як і оборона, освіта, медицина, не є ринковим продуктом, хоча певну комерційну складову вона містить. Держава має взяти на себе забезпечення розвитку фундаментальних напрямів, бо саме вони визначають її світовий престиж і перспективу розвитку. Саме накопичення знань дає змогу розвивати технології й мати прибуток, який є не метою, а результатом фундаментальних досліджень. Спроби втручання у наукові пошуки нічого, крім негативу, не несуть — це аксіома.

Учасники Загальних зборів висловили кілька пропозицій з метою системного реформування науково-освітнього сектору нашої країни. У підсумку, вони зверлися до наступних:

- розділити науку і загальну освіту, створивши Міністерство освіти, а також — або Міністерство науки й вищої освіти, або Державний орган (Агенція чи Комітет), подібний до колишнього Комітету з науки і техніки СРСР, який би координував прикладні розробки й опікувався інноваціями разом з державними й іноземними інвестиціями — передусім у стратегічні галузі економіки;
- просити Верховну Раду України ухвалити низку законів, які б стимулювали приватних підприємців і промисловість вкладати гроші у технологічні виробництва з максимальною можливою доданою вартістю;
- передбачати у Держбюджеті окрему — захищену — статтю щодо закупівлі обладнання для потреб науки й розвитку технологій з метою повоєнного відновлення інфраструктури України;
- наполягати на недопущенні щорічного урізання академічного бюджету, ухваливши план поступового виходу на 1,7% ВВП, згідно

з законом (щонайменше чотирикратно, до 1% ВВП, підвищення наукового бюджету України вимагає і ЄС, кандидатом на вступ до якого Україна нещодавно стала);

- з метою оптимізації робочого часу науковців клопотати перед урядом і ВР України про внесення змін у чинне законодавство для суттєвого спрощення форм звітності за науково-дослідні та науково-технічні роботи, значно скоротивши паперовий документообіг і замінивши його електронним.

Низка пропозицій стосувалася Академії. Серед них:

- підготувати Стратегію реформ економіки України, узгоджену з Планом відновлення України, для чого створити в НАН України експертну групу зі стратегічного планування;
- створити в Президії НАН України спеціалізований підрозділ для вивчення конкретних потреб промисловості у воєнний та повоєнний час, інформувати про це інститути, розробляти плани та допомагати інститутам впроваджувати створені ними технології та розробки;
- створити в Президії НАН України підрозділ для опрацювання разом з держорганами спрощення правил отримання благодійної допомоги та передачі/закупівлі наукового обладнання від фондів і наукових організацій світу;
- створити Добродійний фонд оновлення зруйнованих установ, який функціонуватиме на гранті й пожертви з України та світу, зокрема шляхом добровільної відмови членів НАН України отримувати у 2023 р. оплати за академічне звання;
- ввести в дію з 2023 р. розроблену ВФА систему прозорого розподілу базового фінансування між установами НАН України.

Стосовно останнього пункту, мушу сказати, що він не знаходить підтримки відділень НАН України, які наразі отримують бюджет, так би мовити, «від досягнутого», що не враховує якості поточної роботи. Система нашого відділення спирається як на оприлюднені у щорічних звітах НАН України показники діяльності установ, так і на дані Державної атестації. Така система відкрита, об'єктивна і дає змогу здійснювати контроль. Але чому під різними приводами щоразу відхиляється.

Нарешті, наші збори відреагували на ухвалену Президією НАН України постанову, що закликає відділення висловитись стосовно структури Академії, яка містить 14 відділень і

близько 160 юридичних осіб. Пропонується (у порядку дискусії) певна реорганізація, що, як і нинішня, має секційний устрій, а саме:

Секція I

1. Відділення математичних наук та інформаційних технологій;
2. Відділення фізичних наук і наук про Землю;
3. Відділення технічних і інженерних наук.

Секція II

1. Відділення хімії та наук про матеріали;
2. Відділення наук про життя і медицини;
3. Відділення загальної біології, генетики.

Секція III

1. Відділення економічних і соціальних наук;
2. Відділення історії, філософії та проблем глобалізації;
3. Відділення гуманітаристики (або гуманітарних наук).

Звісно, таке перегрупування є умовним, вимагає обговорень і узгоджень. Робити його треба поетапно. На першому етапі — відповідні відділення об'єднуються мовби механічно, академіки-секретарі призначаються президентом або пропонуються відділеннями, що об'єднуються, з тих, хто очолює відділення, інші стають заступниками на зарплаті. Але це стосується лише перехідного періоду до нових виборів у 2025 р., коли чинна схема з одним академіком-секретарем і заступниками без оплати відновлюється.

Пропонується також зробити статутними нормами НАН України заборону суміщати посади президента, віцепрезидента, головного вченого секретаря й академіка-секретаря з посадою директора інституту, а також останньої — з посадою заввідділу.

За перехідний період має бути ретельно проаналізована й оновлена тематика, кількість установ (аби прибрати дубляж), кількість наукових рад і журналів. Може, деякі великі установи частково змінять свою «прописку», себто деякі їхні інститути перейдуть до інших відділень, що теж нескладно зробити. Складним, що майже очевидно, буде опір з боку відділень, які знайдуть масу «залізних» аргументів проти будь-якої реорганізації.

Висловлювалась також думка щодо припинення «совкової норми» поділу обраних до лав академії на дійсних членів і членів-кореспондентів, що не відповідає традиції багатьох сучасних академій, де обрання є одноразовим.

Водночас вибори або будь-які посадові призначення мають спочатку розглядатися у секціях, потім — голосуватися на відділеннях, а остаточне обрання, як і тепер, здійснюється Загальними зборами або Президією НАН України.

Хай там як, у повоєнній розбудові України Академія мусить сказати своє вагомє слово, виступаючи насамперед не виконавцем, а ініціатором перспективних починань. Але без довіри влади й суспільства домогтися цих змін не вийде. Ба більше: поки влада не прислухатиметься до думок учених, не віро, що попереду нас чекатиме щось добре й у сфері інновацій.

Вадим ЛОКТЄВ,
академік НАН України

УКРАЇНА У ВІКАХ І НА ВІКИ

Європейський вектор українознавчої науки

Всеукраїнська науково-практична конференція «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави», яка відбулася у приміщенні Науково-дослідного інституту українознавства МОН України, обговорила низку проблем, які постали перед гуманітаріями під час широкомасштабної російсько-української війни. Зокрема — формування цілісного українського гуманітарного простору, впровадження в освітній і суспільно-політичний дискурс концепції національно-патріотичного виховання молоді, українознавство як навчальна дисципліна, нагальні питання розвитку українознавства як інтегративної наукової системи тощо.

На необхідності «осмислювати державо- та націєтворчі процеси в Україні, щоб допомогти розбудові української держави та активнішому впровадженню українознавства в гуманітарну сферу України» наголосив, починаючи конференцію, в. о. директора НДІУ МОН України, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки Василь Чернець.

Учась у конференції взяли представники Офісу Президента, Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та інформаційної політики, керівники мистецьких вишів, відомі люди — народні й заслужені артисти. Привітав присутніх президент Національної академії педагогічних наук України академік НАН та НАПН України Василь Кремень.

них загроз та викликів» виступив заступник директора НДІУ МОН України доктор історичних наук Анатолій Павко. Доповідач підкреслив вагому роль українознавства в осмисленні українських державотворчих та націєтворчих процесів, його місце у протидії «руському міру».

«Українознавство — інтегративний і водночас відносно самостійний напрям соціогуманітарних знань — це комплекс наук про Україну та українців, — уточнив промовець. — Це й історія України, і культура українського народу, українська мова та література... Як казав один із засновників Науково-дослідного інституту українознавства, доктор філологічних наук, професор Петро Кононенко, «українознавство у своїй основі має спрямовуватись на пізнання та розбудову Вітчизни, отже, в ім'я торжества правди, добра, справедливості, миру і в Україні, і в інших народів».

Вітчизняне та закордонне українознавство як система знань про Україну представлене на теренах України та світу як академічними, так і університетськими структурами. Це науково-дослідні інститути, університетські центри та кафедри українознавчого спрямування. Серед них — Науково-дослідний інститут українознавства МОН України, Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, Центр українознавства в КНУ імені Тараса Шевченка, університетські кафедри україністики в університетах різних регіонів України. Серед відомих закордонних дослідницьких структур можна назвати Інститут славістики Віденського універ-

Анатолій ПАВКО

Науково-дослідний інститут українознавства покликаний посісти особливе місце у цьому науковому та інтелектуальному товарстві. НДІ справді має вагомі наукові здобутки у вивченні теоретичних і прикладних проблем українознавства.

Нині Інститут ставить за мету повернути колективу національний статус Інституту українознавства, втрачений під час різних організаційних метаморфоз, перетворити НДІ в потужний науковий, інформаційно-аналітичний і комунікативний центр для координації теоретичних та прикладних досліджень з проблем українознавства, зазначив Анатолій Павко.

Нове керівництво інституту вже здійснило низку системних кроків для зміцнення та оптимізації кадрового забезпечення наукової установи, розширення її організаційної мережі. Крім закордонних філій інституту, передбачається відкриття також і вітчизняних.

Для ефективного виконання наукових та експертних завдань, додав промовець, потрібне держбюджетне фінансування пріоритетних напрямів діяльності інституту. Він висловив побажання, щоб співробітники Інституту мали змогу отримувати міжнародні наукові гранти для проведення фундаментальних та прикладних досліджень і попросив сприяння у цьому МОН України. Українознавство — свого роду наукова візитна картка знань про нашу державу. Це вкрай важливо, особливо у воєнний час. Згадаймо риторичне запитання прем'єр-міністра Великої Британії Вінстона Черчилля, адресоване членам уряду: «Якщо ми економимо на культурі, то за що ж ми воюємо?»

У нас теж іде війна, науковці щосили намагаються властивими їм способами наблизити нашу перемогу. Вони зосереджують зусилля на дослідженнях, у яких на глибокій джерельній та новітній методологічній основі обґрунтовується європейськість України, європейський вектор її гуманітарної політики. Важливими також є проблеми збереження та ідентифікації культурно-мистецької спадщини України, особливо зважаючи на те, що агресор пошкодив або знищив 300 пам'яток національної культури, викрав унікальні артефакти з більш ніж 40 музеїв України. Завдання України — повернути їх державі.

«Україністика — це знання про нас, наш світ і наші принципи, — сказав Анатолій Павко газеті «Світ». — Важливо досліджувати й ділитися цими знаннями зі світом. Україністика виступає каталізатором утвердження та осмислення суб'єктності України в цивілізованому світі, її позитивного іміджу в європейському гуманітарному просторі».

Тетяна КАРЛАШ,
Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

БЛОКПОСТ «НАУКА. КОМПЕТЕНТНО» — «СВІТ»

Компетентно про медицину

Діалог академіка НАН України Володимира СЕМИНОЖЕНКА та академіка НАН та НАМН України Віталія ЦИМБАЛЮКА

За 8 років війни через інститути Національної академії медичних наук пройшло понад 26 тисяч поранених із найскладнішими ушкодженнями, і серед них — 50 врятованих бійців із прямими осколковими ураженнями серця.

За цей період науковці академії разом із військовими хірургами видали 11 книг, присвячених вогнепальним пораненням, якими нині цікавляться лікарі НАТО.

Такі факти в інтерв'ю авторській програмі Володимира Семиноженка «Про науку. Компетентно», що виходить на ютуб-каналі НАНУ, навів президент Національної академії медичних наук України Віталій Цимбалюк. Почасті це відповідь усім, хто не розуміє, навіщо Україні потрібна ці-

ла академія меднаук з її 36-ма науково-дослідними інститутами.

До речі, Національний інститут охорони здоров'я США (National Institutes of Health) — це фактично аналог української академії медичних наук. 27 інститутів NIH, каже Віталій Цимбалюк, абсолютно відповідають — за структурою, напрямками і навіть назвами — українським. Але є суттєва різниця: вони мають 33,5 мільярда доларів щорічного фінансування...

«Жоліо-Кюрі сказав, що країна, яка не розвиває власну науку, неминуче стає колонією, — зауважує академік. — Я б оце гасло повісив усюди — у Верховній Раді, в Кабінеті Міністрів — щоб люди знали, що науку треба розвивати. Сполучені Штати багаті саме тому, що багато вкладають у наукові розробки».

Докладніше — за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=GJFlwJsq_ms

Сергій ПИРОЖКОВ:

«Керівництво держави не завжди дослухалось до науки»

Широке коло питань щодо соціогуманітарних наук, прогнозування, аналітики складних суспільно-політичних процесів, сьогодення і майбутнього — у розмові академіка НАН України Володимира Семиноженка з віце-президентом Національної академії наук України академіком НАНУ Сергієм Пирожковим.

Як створити наукову установу з нуля — мало хто уявляє. Сергій Пирожков має такий досвід. На початку нашої незалежності йому довелося стати організатором і першим директором Національного інституту стратегічних досліджень.

Перша робота, яка виконувалась в інституті — розробка концепції Національної безпеки, на підставі якої було утворено Раду національної безпеки, яка пізніше стала Радою національної безпеки і оборони. Згодом ІСД перейшов у підпорядкування до РНБО.

Ще у 1992 році Сергій Пирожков написав до парламентського

журналу «Віче» статтю, крізь яку червоною ниткою проходила думка про те, що якщо в Росії прийде до влади проімперськи налаштоване керівництво, то це буде головна загроза незалежності України. «Тоді Олександр Мороз «інкримінував» мені, що я хочу посварити два народи», — згадує Сергій Іванович.

Як зауважив академік Пирожков, путін по суті і став тим проімперськи налаштованим керівником, який не сприймає Україну як самостійну державу. Недарма він заявив, що крах СРСР був найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття.

«З точки зору науки ми робили все можливе для того, щоб показати стратегію розвитку держави, — наголосив Сергій Пирожков. — Керівництво держави не завжди дослухалось до позицій, про які йому доповідала наука».

Докладніше — за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=XPmqEg29I3k>

Під час конференції

З вітальним словом до учасників звернувся і фундатор та перший директор Інституту Петро Кононенко. Відновлення НДІУ як потужної наукової інституції стало одним з питань, яке обговорювалось на конференції. Адже НДІУ, який починався ще до Незалежності України — у березні 1991 року — з асоціації «Інститут українознавства» в КНУ імені Тараса Шевченка, пройшов славетний, хоч і нелегкий шлях становлення та розвитку, переживши і підйом, і спад, а нині знову набуває авторитету, гуртує навколо себе зацікавлених педагогів та їхніх молодих вихованців. Тож на конференцію спікери прибули з різних міст і регіонів України: Києва, Вінниці, Чернігова, Івано-Франківська, із Закарпаття.

Останнім часом в НДІ українознавства за кордоном з'явилися 12 нових філій. Зі своїми відеопривітаннями до колег звернулися представники філій Інституту у Великобританії, Німеччині, США та Швеції.

З доповіддю «Європейський вектор українознавства в умовах сучас-

ситету, Український науковий інститут Гарвардського університету, Український вільний університет в Мюнхені. Успішно функціонують у Європі та світі Наукові товариства імені Т. Шевченка в Парижі, Нью-Йорку, Торонто, Канадський університет українознавства, Центр дослідження української спадщини в Саскачеванському університеті, кафедри та відділи українознавства та славістики Празького, Паризького, Загребського, Белградського, Пряшівського, Варшавського, Ягеллонського, Люблінського, Стенфордського, Колумбійського та інших закордонних університетів. Це величезний освітньо-науковий та культурний простір.

Загалом на створеному у 2021 році порталі «Український освітній всесвіт» зареєстровано 329 українознавчих осередків за кордоном. Серед них: 267 шкіл, 18 культурних центрів з освітньою складовою, 32 вищі освітні установи, 6 наукових установ, 6 українських музеїв та галерей з освітньою компетентністю.

ПАМ'ЯТКА ПРИРОДИ

Найстаріша яблуня Києва
росте біля Київської політехніки

Райську яблуню, яка росте біля першого корпусу КПІ імені Ігоря Сікорського і є найстаршою в Києві, оголосили ботанічною пам'яткою природи місцевого значення.

Таке рішення ухвалено на пленарному засіданні II сесії Київської міської ради IX скликання.

Проект рішення підготував голова постійної комісії з питань екологічної політики депутат Київської міської ради Дмитро Москаль, технічну документацію на заповідання — Київський еколого-культурний центр (КЕКЦ).

Комісія з екології Київської міськради підтримала проекти рішень про заповідання 160-річної яблуні (Райська яблуня), яка росте біля головного корпусу Київської політехніки.

Ідея надати цьому дереву особливий охоронний статус народилася рік тому, коли ректор Київської політехніки Михайло Згуровський прочитав у газеті «Світ» статтю «Каштан Петра Могили, Дуб Григорія Сковороди» (№41–42, 2021). У ній йшлося про важливість збереження вікових та меморіальних дерев, які є живими свідками історії, унікальними природними та культурними об'єктами.

Михайло Захарович запросив нашу редакцію на мініекскурсію до входу у головний корпус, біля якого росте розлога райська яблунька, щерть іще вкрита красивими невеличкими яблучками, та поділився інформацією про те, що дереву понад 160 років. Такого висновку дійшли дендрологи Національного ботанічного саду імені Гришка, які свого часу обстежували дерева на території університету.

Тоді редакція звернулася до природоохоронців з ініціативою надати яблунці статус місцевої пам'ятки природи. Фахівці Київського еколого-культурного центру додатково обстежили дерево, підготували необхідні документи, а служби КПІ оперативно узгодили заповідання найстаршої яблуні столиці.

Масштабна агресія РФ, на жаль, сповільнила роботу із заповідної справи у нашій країні, у тому числі й щодо яблуньки. Але у жовтні на засіданні Комісії з екології Київської міськради було ухвалено рішення підтримати проекти рішень про заповідання озера Лосинога (Дарницьке ЛПГ), одного з найчистіших київських озер, та 160-річної, найстаршої в Києві яблуні (Райська яблуня), яка росте біля головного корпусу КПІ.

І ось рішення ухвалила Київська міська рада! Тепер, зустрічаючись біля красивого кристалого дерева, яке щедро обдаровує всіх невеличкими (бо ж «райські») яблучками, однокурсники, друзі, колеги чи закохані обов'язково згадуватимуть про те, що їхня яблуня — найповажніша в Києві.

І що вона тепер під охороною.

Олег ЛИСТОПАД

СВІТ ПІЗНАЄ УКРАЇНУ

Відчуття війни і
майбутньої перемоги

У Парижі зростає інтерес до української історії та культури

У цьому будинку в центрі Парижу на вулиці Мессіні багато років тому жив Ален Делон разом зі своєю подругою — кіноактрисою Ромі Шнайдер. Потім видатному французькому кіноактору знадобилися гроші для реалізації кінематографічного проекту, і цей будинок продали. Через певний час триповерховий особняк перейшов у власність українського посольства, в якому зараз міститься Український культурно-інформаційний центр.

У день нашого візиту на цьому «острівці» української культури відбувалася виставка 35 дизайнерів України. Одразу після вхідних дверей бачимо широкую стрічку чорної тканини, що підіймається сходами вгору, а на ній — обгорілі колоски. Стрічка тягнеться аж до третього поверху, потім петляє демонстраційним залом і на всій протяжності на ній виставлено різноманітні вироби з кераміки та металу, на яких зображено українські страви, предмети кухонного інвентарю, дари українських полів та городів. Ще більше здивувала сусідня кімната, де ця чорна стрічка закінчувалася в дитячій колісці, сплетеній з вербового пруття. На дні коліски лежали кілька стиглих колосків.

Правду кажучи, дивні відчуття переймають, коли дивившись на цю чорну стрічку з яскравими плямами керамічних виробів і на гобелени з українським орнаментом на стінах. Підіймаю зі стрічки один колосок: пахне згарищем і тривогою...

— Концепція цієї виставки розробила її куратор Сана Моро, недавня киянка, — пояснює директор Українського культурно-інформаційного центру Вікторія Гуленко. — Відчувається війна, в якій живе Україна. А ще ми мали на увазі фактор російської пропаганди, яка намагається впливати на умови французів, використовуючи свій фінансовий потенціал. Україна не має таких коштів, але на нашому боці правда і підтримка людей, яким ненависна війна і дорогі загальнолюдські цінності. Так з'явилася чорна стрічка як символ трагедії. А колоски на ній — реальні. Вони доставлені в наш центр друзями Сани Моро з опаленої війною Херсонщини. Стигли колоски в дитячій колісці — символ нової України, яка відродиться після перемоги над росією і стане житницею світу та всього розумного, доброго, вічного.

Але війна триває, і тому кожний гість отримує в подарунок скляну пробірку з обгорілим колоском, як спогад про трагедії українського народу. Це особливо символічно, адже нагадує й про «війну» проти українського народу в 1932–33 роки — війну голодом. Саме в ці дні ми згадуємо про її річницю.

На урочисте відкриття виставки були запрошені понад 150 гостей. В основному це були художники й мистецтвознавці, діячі культури, представники ЗМІ. Вони дуже емоційно прийняли концепцію виставки.

— Інформація про війну в Україні останнім часом виходить з перших шпальт французьких газет, — продовжує Вікторія, — але водночас щодень зростає інтерес до України, її народу, його культури й мистецтва. Про це свідчить і кількість гостей на наших виставках, на зустрічах з художниками та письменниками, творчими діячами. Ці зустрічі відбуваються не тільки в нашому центрі, але й на інших майданчиках і в залах. І цьому сприяють міжнародні культурні інституції Франції та французькі установи.

Вікторія Гуленко розповіла, що особливо активно допомагають українцям Інститут Гете та Польський інститут. Нещодавно у співпраці з Польським інститутом була організована фотовиставка, на якій зображено пам'ятні моменти життя нашої країни, починаючи з 2004 року і до наших днів. Загалом перемовини про різні культурні заходи й самі заходи відбуваються постійно.

У культурно-інформаційному центрі бувають багато українських діячів культури та мистецтва, які опинилися тут через війну і хочуть своїми виступами, концертами, виставками донести до французів інформацію та емоції про незламність українського народу та його творчість. З такими самими пропозиціями приходять українські художники, письменники, фотомайстри, журналісти, які мешкають у Парижі вже тривалий час і також хочуть долучитися до популяризації української культури й мистецтва.

Велике враження, каже Вікторія, справила на парижан виставка антивоєнних плакатів українських художників-парижан, у якій взяли участь і їхні французькі колеги. Такі спільні маніфести набувають великого поширення у Франції. Значний інтерес серед книголюбів Парижу викликали зустрічі з відомим українським письменником Андрієм Курковим, творчість якого добре відома в Західній Європі, а також його колегами Софією Андрухович і Катериною Бабкіною.

Кінематограф нашої країни для багатьох парижан відкрився через ретроспективу шести українських фільмів.

Надзвичайно цікавими були демонстрації колекцій двох тисяч зразків одягу, які носили українці впродовж останніх ста років. Під час цього фестивалю звучала етнічна музика та відбувалися майстер-класи з вишивки.

Французи — великі майстри в кулінарній справі, але й вони були

Директор Українського культурно-інформаційного центру при Посольстві України у Франції
Вікторія ГУЛЕНКО

приємно здивовані українською кухнею та майстерністю Євгенія Клопотенка під час міжнародного фестивалю гастрономії.

— Париж по праву називають культурною столицею Європи, — каже пані Гуленко. — Тут сотні художніх галерей, всесвітньо відомі музеї, концертні сцени, театри й кінотеатри. Наприклад, міжнародний фестиваль дизайну, в якому ми також беремо участь, відбувається одночасно на 350-и майданчиках по всьому місту. Ми працюємо над тим, щоб якомога більше французької публіки знайомилися з історією, культурою та мистецтвом України. Експозиції, присвячені Україні, постійно виходять за межі музеїв і демонстраційних залів. Виставкові стенди з інформацією про авангардну історію України розташовані неподалік Лувру і на площі Колетт. Те, що нам надають найкращі рекламні майданчики, сприймаємо і як інтерес до української історії та культури, і як символ солідарності та підтримки України.

Але сьогоднішні реалії залишаються на передньому плані. Нещодавно в артгалереї університету Сорбонни проходила виставка під назвою «Голос війни», на якій представила свої роботи одеська художниця Ірина Сушельницька.

А в експозиції в Будинку Європи під назвою «Ой, мамо, я не хочу війни» польські колеги провели паралелі між радянською окупацією в 1939 році та окупацією росією українських територій у цій війні. Показали малюнки польських дітей 1939 року та їхніх українських ровесників — у ці трагічні для України дні.

Чимало українсько-французьких проектів уже плануються на наступний рік. Одеські та миколаївські ротарійці, наприклад, запропонували організувати виставку карикатур і шаржів, присвячених сьогоднішнім подіям та співпраці України з Францією. Планів багато. А ще — українські митці сподіваються, що 2023-й, у якому відбудуться їхні виставки, стане роком перемоги України у цій війні.

Олександр ФЕДОРОВ,
член Міжнародної федерації журналістів.
Париж

Оголошено передплату на 2023 рік на газету «Світ»

Передплатний індекс в усіх відділеннях зв'язку **40744**

Вартість передплати:

- на місяць — 52 грн 80 коп.
- на квартал — 158 грн 40 коп.
- на пів року — 316 грн 80 коп.

Відкрийте свій СВІТ

Голова редакційної колегії — президент НАН України академік **Анатолій ЗАГОРОДНІЙ**

Головний редактор — **Лариса ОСТРОЛУЦЬКА**

Індекс газети «Світ» — 40744

ЗАСНОВНИК: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

РЕЄСТРАЦІЙНЕ СВІДОЦТВО: КВ №24830-14770ПР від 5 травня 2021 р.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 03056, Київ, проспект Перемоги, 37. тел.: (044) 204-93-39, (097) 270-50-89 hazeta_svit@ukr.net http://svit.kpi.ua

Відповідальність за достовірність інформації та реклами несуть автори та рекламодавці. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

Зам. 2111/1
Газету віддруковано у ТОВ «Август Трейд»